

Інновації як основа стратегії регіонального розвитку в умовах переходу до «зеленої» економіки

І. І. КОБЛЯНСЬКА¹

У статті з позицій змісту концепції «зеленої» економіки та екоінновацій зроблено висновок про необхідність формування регіональної інноваційної системи, зорієнтованої на досягнення цілей «зеленого» розвитку регіону. Підкреслюється необхідність визначення векторів стратегічного розвитку регіонів на основі визначення головних соціо-еколого-економічних проблем розвитку регіону та оцінювання його потенціалу реалізувати екоінновації. Визначено напрями діагностики екоінноваційного потенціалу регіону за оцінкою екологічності його складових: ринкової, наукової, виробничо-інфраструктурної, інституційної. Залежно від рівня розвитку потенціалу реалізації екологічно орієнтованих інновацій у регіоні (низький, середній, високий) запропоновано використовувати такі стратегії регіонального розвитку: адаптації інноваційних процесів до умов «зеленої» економіки; розвитку «зелених» моделей виробництва та споживання в окремих галузях регіонального господарського комплексу; стратегії «зеленого», сталого розвитку регіону. Підкреслюється необхідність зміни організаційної форми реалізації інституційного регулювання інноваційної діяльності: формування партнерської моделі взаємодії з бізнесом, а також сприяння розвитку соціальних інновацій у найбільш значущих сферах суспільного розвитку.

Ключові слова: інновація, екоінновація, зелена економіка, стратегія регіонального розвитку.

Абревіатури:

ВВП	– валовий внутрішній продукт
ЕІПР	– екоінноваційний потенціал регіону
ЄС	– Європейський Союз
ООН	– Організація Об'єднаних Націй
РІС	– регіональна інноваційна система

УДК 353.9:504.06:330.341

JEL коди: Q56, R58

Вступ. Сучасна модель економічного розвитку світової спільноти ґрунтується на концепції «зеленої» економіки як способу, плану дій із досягнення сталого, збалансованого розвитку суспільства. Україна також не залишилася осторонь цих процесів: у рамках прийнятого стратегічного курсу на «зелену» економіку схвалено ряд важливих документів, що визначають загальні зобов'язання та напрями дій у цій сфері [11]. Це визначає необхідність розроблення теоретико-методичних засад щодо адаптації вітчизняної політики державного регулювання регіонального та інноваційного розвитку до принципів «зеленої» економіки.

Постановка проблеми. Проблема стратегічного планування регіонального розвитку в умовах формування «зеленої» економіки є комплексною і пов'язує в єдину систему проблеми змісту концепції «зеленої» економіки, принципів, механізмів та засобів її реалізації, інноваційного підґрунтя «озеленення» економічного розвитку суспільства,

¹ Коблянська Інна Ігорівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Сумського національного аграрного університету.

© І. І. Коблянська, 2015

екологічних інновацій, інституційного регулювання цих процесів на національному, регіональному та локальному рівнях.

Базові дефініції, принципи, організаційно-економічні механізми реалізації «зеленої» економіки як засобу досягнення цілей сталого розвитку суспільства висвітлені у відповідних програмних документах та настановах ООН та Європейського Союзу [14; 15]. Сутність, форми та мотиви екологізації інноваційної діяльності досліджуються зокрема у працях С. М. Ілляшенка [4], О. В. Прокопенко [8] та інших вчених, а також розкриваються у методичних розробках ЄС [14]. Наукові праці, присвячені дослідженню процесів формування та розвитку регіональних інноваційних систем є нечисленними. Зокрема, особливості реалізації інноваційних процесів у регіональному вимірі є об'єктом дослідження Л. І. Федулової [10], а екологічна складова регіональних інноваційних процесів з акцентом на особливостях вітчизняної державної екологічної, регіональної та інноваційної політики досліджується у праці А. І. Мартієнко та С. А. Бондаренко [5], а також у працях інших вчених. Відзначаючи вагомий внесок науковців у розроблення механізмів реалізації «зеленої» економіки у глобальному, національному та регіональному контекстах (наприклад, Т. П. Галушкіної, Л. О. Мусіної, Н. І. Хумарової [2], Л. Г. Мельника та О. В. Кубатка [6], В. Г. Потапенка [7], О. В. Шкарупи [12] та ін.), визначення рушійних сил інноваційного розвитку економічних систем різних рівнів, а також організаційних та методичних засад екологізації інноваційного процесу, необхідно визнати, що сутнісно-змістовні основи, методичні засади та організаційно-економічні механізми трансформування вітчизняних моделей стратегічного планування та регулювання регіонального розвитку з урахуванням цілей «зеленої» економіки та їх взаємоузгодженості з розвитком інноваційних процесів певної території залишаються недостатньо дослідженими.

Мета дослідження полягає у визначенні методичних засад розроблення та реалізації інноваційно-орієнтованої стратегії регіонального розвитку в умовах формування «зеленої» економіки у вітчизняному мезоекономічному просторі.

Результати дослідження. «Основними засадами (стратегією) національної екологічної політики на період до 2020 р.» [1] ще наприкінці 2010 р. визначено пріоритетність реалізації моделі сталого розвитку в Україні та окреслено напрями дій, які мали б забезпечити вирішення найважливіших екологічних проблем держави щодо охорони атмосферного повітря, землекористування, водокористування, поводження з відходами та ін. Як відзначено у [11]: «у рамках прийнятого Україною стратегічного курсу на «зелену» економіку підписано ряд документів, в яких визначено зобов'язання та подальші дії України в цьому напрямку: Україна приєдналася до «зеленої платформи» ЮНІДО, визначила у Державній програмі розвитку внутрішнього виробництва до 2015 р. стратегічні завдання і напрямки екологізації та підвищення енергоефективності з метою охорони навколишнього природного середовища і створення сегментів «зеленої» економіки, схвалила підсумковий документ конференції «Ріо+20» «Майбутнє, якого ми прагнемо»...».

Утім, аналізуючи дані офіційної статистики [9], необхідно, на жаль, констатувати декларативність усіх вищезазначених державних ініціатив через фактичну відсутність позитивних змін у сфері природокористування та охорони навколишнього природного середовища. Так, одними з найбільш значущих проблем в екологічній сфері України були і залишаються, із часом лише загострюючись, проблеми забруднення атмосферного повітря та проблеми у сфері поводження з відходами. Для ілюстрації цих тверджень наведемо такі дані [9]: обсяги викидів забруднювальних речовин в

атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення у 2005, 2010 та 2013 роках залишаються майже незмінними – 11,0–11,1 т/км² території, зменшуючись лише у 2014 р. до 9,0 т/км² зі зниженням ВВП; обсяги утворених у 2014 р. відходів є більшими, порівняно з 2005 р., у 147 разів, а негативна динаміка цього показника порівняно з 2010 р. (зменшення на 16%) пояснюється як уповільненням темпів економічного зростання, так і окупацією АР Крим, частин Донецької та Луганської областей, адже у 2013 р. порівняно з 2010 р. обсяги утворених відходів зросли на 7%, що перевищувало темпи динаміки ВВП. При цьому рівень утилізації утворених відходів в Україні традиційно низький та навіть знижується з часів проголошення «зеленого» курсу: у 2005 р. утилізовано 35% з обсягу утворених відходів I–IV класів небезпеки, а у 2013 та 2014 роках – 32 та 31,6% відповідно.

У цьому контексті необхідно укріпити підкреслити нагальну необхідність та безальтернативність реалізації моделі «зеленої» економіки в Україні як умови паритетної участі держави у світових суспільно-економічних процесах та забезпечення сталого розвитку вітчизняного суспільства.

«Зелена» економіка – це економіка, що спрямована на покращання добробуту населення та забезпечення соціальної рівності з одночасним відчутним зменшенням екологічних ризиків та збідніння навколишнього природного середовища. «Зелена» економіка побудована на врахуванні найважливіших взаємозв'язків між економікою, суспільством та навколишнім природним середовищем, а трансформовані на цій основі виробничі процеси та споживчі мотиви забезпечують скорочення обсягів відходів і забруднень, сприяють ефективному використанню ресурсів, матеріалів та енергії, що, зрештою, призводить до відновлення та диверсифікації економік, створює широкі можливості для забезпечення зайнятості, сталої торгівлі, енергозбереження, рівномірного розподілу доходів. За своїм змістом «зелена» економіка – це план дій щодо трансформації економічної системи у напрямку сталого розвитку. У розрізі базових складових сталого розвитку (економіка, соціум, довкілля) ці дії мають таку цільову спрямованість [15]:

- зниження ступеня зв'язку між економічним зростанням та деградацією природного середовища (ефект декаплінгу) через повнішу реалізацію стратегій ресурсоефективності: рециркуляції, повторного використання, а також формування нових бізнес-моделей;

- забезпечення більш справедливого розподілу доступних ресурсів планети між розвиненими країнами та тими, що розвиваються, шляхом скорочення споживання у розвинених країнах;

- забезпечення відповідності обсягів видобутих та використаних ресурсів можливостям планети шляхом скорочення загального споживання первинних матеріалів, земельного простору, води та енергії.

Досягнення зазначених цільових орієнтирів зумовлює необхідність використання нових або поліпшених способів виробництва та організації господарської діяльності, а також регулювання соціально-економічних та господарських відносин, тобто за своїм змістом «зелена» економіка є економікою, побудованою на інноваціях: продуктових, технологічних, управлінських та ринкових. Сучасні погляди щодо методології та організаційно-економічних засад реалізації моделі «зеленої» економіки виходять із пріоритетності «екоінновацій» [14], тобто нових або удосконалених продуктових, технологічних, організаційних та маркетингових рішень, реалізація яких сприяє зниженню інтегрального екодеструктивного впливу з розрахунку на одиницю

сукупного суспільного продукту при одночасному підвищенні економічної ефективності у сферах їх виробництва та споживання [4; 8; 14]. Видові прояви еко-інновацій охоплюють широкий спектр екологічно чистих та безпечних товарів, чистих технологій виробництва, нових видів та форм організації бізнесу, соціальних взаємодій та ін. [14–17].

Центральною проблемою упровадження інновацій і зокрема екологічних інновацій є мотивування інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність для окремої бізнес-одиниці є засобом досягнення її головної мети – максимізації прибутку (наприклад, через скорочення витрат за новою технологією за незмінного рівня доходів чи шляхом забезпечення більших доходів із виходом на нові ринки – у цьому полягає здатність інновацій формувати конкурентні переваги на традиційних чи нових ринках). Відтак, процес впровадження та реалізації екологічних інновацій на рівні бізнес-одиниці визначається сформованими як зовні, так і внутрішньо мотивами щодо екологізації власної діяльності (ринкові перспективи, інституційне регулювання, вартість ресурсів тощо). При цьому у виборі сфер та рівнів екологізації підприємство все ж таки виходить з власних бізнес-цілей [4; 8]. Результати окремих досліджень [4] свідчать як про сформованість окремих ринків екологічних товарів в Україні, так і про достатню вмотивованість вітчизняних суб'єктів господарської діяльності щодо екологізації власної інноваційної діяльності.

Та чи є це достатнім для реалізації «зеленої» економіки в Україні чи принаймні достатнім свідченням започаткування цього процесу?

Як свідчать статистичні дані [9], сучасний рівень інноваційної активності вітчизняних підприємств є низьким – лише 16,1% від загальної кількості підприємств були інноваційно-активними у 2014 р. Лідерство в інноваційній активності у 2014 р. належить підприємствам фармацевтичної галузі (38,2%), а аутсайдерами інноваційних процесів є підприємства добувної промисловості (7,7%) та сфери водопостачання, водовідведення і поводження з відходами (7,9%). У сфері виробництва та постачання енергетичних ресурсів показник інноваційної активності також характеризується меншим порівняно з середнім в економіці значенням – 14,1%.

Отже, основи «зеленої» економіки [15; 18] – галузі енергетичної сфери, добувної промисловості, а також сфери «соціально-екологічної» спрямованості (поводження з відходами, водопостачання) характеризуються найменшим рівнем інноваційної активності. Це, у свою чергу, створює ризики подальшого поглиблення наявних екологічних проблем держави.

Загалом, здійснюючи інноваційну діяльність, вітчизняні підприємства тяжіють до освоєння виробництва інноваційних видів продукції (49,7% з інноваційно-активних підприємств у 2014 р.). Інноваційні технологічні процеси впроваджували у 2014 р. лише 38,0%, а маловідходні, безвідходні та ресурсозберігаючі – лише 11,7% інноваційно-активних підприємств. При цьому відзначимо, що екологічні інноваційні проекти в умовах зниження економічної та відповідно інноваційної активності «згортаються» першими: порівняно з 2012 та 2014 роками кількість інноваційно-активних підприємств, що впроваджували екологічні інновації, скоротилася на 37,1% при загальному скороченні підприємств, що впроваджували нові технологічні процеси, на 23,2%. Показовою є питома вага капітальних інвестицій у сфері охорони навколишнього природного середовища, спрямованих на науково-дослідні роботи: значення цього показника упродовж 2012–2014 рр. становило 0,1% [9].

На цьому фоні також необхідно відзначити, що, здійснюючи інноваційну діяльність, підприємства залишаються зорієнтованими переважно на власні цілі та бізнес-результати, не враховуючи ефекту синергії, який може бути досягнутий за умови участі в комплексних інноваційних проектах та програмах міжгалузевго характеру. Так, участь бізнесу в екологічних та інфраструктурних проектах розвитку території присутності, а також у проектах взаємодії з суспільством, за даними [3], у 2013 р. оцінена лише у 3,85 та 3,68 бали із 7 відповідно.

Наведені дані підкреслюють справедливність твердження про те, що індивідуальні, точкові інновації, навіть екологічно зорієнтовані, мають обмежений вплив на процеси «озеленення» економіки. Однією з необхідних умов розвитку «зеленої» економіки є системність реалізації екоінновацій – вони повинні складати систему пов'язаних змін у всіх сферах по довжині ланцюжка формування споживчої вартості (видобування ресурсів – виробництво – транспортування та розподіл – споживання – утилізація), а також змін у зовнішньому щодо цієї системи середовищі замість локальних, точкових продуктових (процесних) інновацій на рівні окремих бізнес-одиниць [14]. Це вимагає чіткої детермінації складу та структури системи, в якій реалізуються інновації (екоінновації), взаємозв'язків між елементами, спільного розуміння напрямків змін, цілей і завдань розвитку системи, а також способів їх досягнення тощо.

Реалізація системного характеру інноваційних процесів забезпечується у регіональному вимірі [10]. Екоінновації не є винятком [5]. Можна стверджувати, що полікомпонентність, комплексність, цілісність, керованість, просторово-часова взаємозалежність елементів (організованість у просторі і часі), природно-ресурсна визначеність (взаємозалежність) економічного, соціального та екологічного розвитку – ці базові характеристики регіону визначають потенціал реалізації «зеленого», сталого розвитку економіки і, зокрема, формують територіально-просторову єдність для ефективної системної реалізації інноваційних процесів.

Регіональна інноваційна система (РІС) являє собою сукупність економічних агентів і видів діяльності, ресурсне забезпечення й інститути, а також зв'язки між ними, важливі для підвищення ефективності інноваційного процесу в регіоні. Блокова модель РІС, запропонована Л. І. Федуловою [10], сформована організаційними, структурними та функціональними (інституції) компонентами, задіяними у процесі створення та застосування наукових знань і технологій. Ці компоненти визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови інноваційного процесу в регіоні і забезпечують розвиток інноваційної діяльності як на мікро-, так і на макрорівні [10].

Однією з основних складових регіональної інноваційної системи є інституційна. Роль інституцій у системі управління інноваційними процесами регіону є головною і полягає у визначенні: цілей та пріоритетів, програм, процедур, методик, а також стимулів та обмежень щодо здійснення інноваційної діяльності на рівні бізнес-одиниць та регіону в цілому. З точки зору реалізації «зеленої» економіки інституційне регулювання інноваційних процесів повинно бути трансформоване як змістовно, так і організаційно у напрямку забезпечення взаємоузгодження цілей інноваційного розвитку із цілями «зеленого» розвитку регіональної соціо-еколого-економічної системи.

Інновації є засобом досягнення цілей бізнес-одиниці в умовах конкурентного середовища [4]. Такий підхід можна спроектувати щодо інноваційного процесу в регіоні (сформоване в регіоні інституційне середовище може перешкоджати, стимулювати та спрямовувати інноваційну діяльність бізнес-одиниць). Отже, в умовах реалізації «зеленої» економіки цілі реалізації інноваційних процесів регіону також набувають

«зелених» ознак, а ідеальним варіантом розвитку РІС є повна та комплексна екологізація інноваційних процесів. Зрозуміло, що такий сценарій розвитку регіонів України є певною мірою утопічним, особливо з урахуванням сучасного стану інноваційної діяльності в країні. Втім, особливості реалізації інноваційних процесів у регіоні та оцінювання їх розвитку повинні становити основу для вироблення стратегії розвитку регіону в умовах переходу до «зеленої» економіки.

Цілі, завдання та конкретні заходи в системі управління регіональним розвитком відображаються у системі стратегічних і тактичних (галузевих) планів та програм, а також конкретних рішень щодо їх досягнення. В умовах розвитку «зеленої» економіки в основу вироблення стратегії регіонального розвитку повинні бути покладені аналіз найважливіших соціо-еколого-економічних проблем та оцінка перспектив їх вирішення у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі, зокрема шляхом розвитку інноваційних процесів з метою визначення комплексу найбільш прийнятних та ефективних заходів.

Аналіз загального стану регіональної соціо-еколого-економічної системи відповідно до цільових орієнтирів «зеленої» економіки передбачає дослідження: соціальних процесів та їх динаміки; стану природно-ресурсних об'єктів, їх якісних та кількісних змін; впливу господарського комплексу на стан навколишнього природного середовища та рівня залучення природних об'єктів у господарське використання; економічної динаміки регіонального розвитку, розвитку окремих галузей, чинників конкурентоспроможності регіону та ін. Тут потрібно визначити основні проблеми регіону, наявні можливості щодо їх вирішення, зовнішні (національні, глобальні) обмеження та можливості щодо реалізації «зеленого» розвитку. У процесі аналізу може бути використаний широкий спектр як традиційних методичних підходів (екологічний аудит, SWOT-аналіз, спеціальні методи досліджень соціальних процесів), так і сучасних методик оцінювання рівня реалізації «зеленої» економіки, зокрема використовуваних у [18].

Перспективи вирішення комплексу попередньо визначених проблем можна розглядати з точки зору сформованого екоінноваційного потенціалу регіонального розвитку. У наукових джерелах пропонуються різні методичні підходи щодо діагностики потенціалу екологічно орієнтованого розвитку організації на інноваційній основі [4]. Адаптуючи підхід до діагностики потенціалу інноваційного розвитку організації [4], індикатори щодо оцінювання рівня розвитку зеленої економіки [18] та інноваційного розвитку регіону [5], реалізації еко-інновацій [16], виділимо напрямки діагностики екоінноваційного потенціалу регіону (ЕІПР), які можуть становити основу інтегральної оцінки рівня ЕІПР та ґрунтуються на оцінюванні екологічності таких складових РІС:

- ринкової (оцінювання потенціалу ринків екологічно чистих товарів та послуг за сформованим платоспроможним попитом чи можливостями його формування; доступність та привабливість ринків чистих та енергоощадних технологій; сформованість ринків вторинної сировини і технологій її переробки, ін.);

- наукової (наявність науково-дослідних установ, що здійснюють дослідження у сфері чистих технологій, ресурсо- та енергозбереження; якість кадрового забезпечення та матеріально-технічної бази наукових досліджень; кількість патентів у сфері «зелених» технологій; показники співпраці науково-дослідних установ та суб'єктів господарювання у сфері чистих технологій, ресурсоефективності, охорони довкілля; кількість установ та ліцензований обсяг підготовки щодо фахівців у сфері чистих

технологій та ресурсозбереження; залучення науковців до участі у розробленні проєктів і програм в екологічній та соціальній сферах; витрати на дослідження у сфері «зелених» технологій; можливості та рівень трансферу технологій, ін.);

– виробничо-інфраструктурної (ступінь зносу та політика оновлення матеріально-технічної бази виробництва і природоохоронної діяльності; частка екологічно чистої продукції та послуг у загальному обсязі валового регіонального продукту; рівень застосування «зелених» технологій виробництва; показники ресурсо-, енерго-, водо-, відходомісткості виробленої продукції та їх динаміка; ступінь інтеграції виробничих процесів з метою підвищення ефективності використання ресурсів; питома вага екологічно чистих засобів транспортування у загальній їх кількості; ступінь розвитку інформаційних технологій управління транспортними засобами; екоінноваційна активність та ефективність інноваційної діяльності організацій; вплив екоінновацій на навколишнє середовище; рівень конкурентоспроможності інноваційних продуктів екологічно орієнтованих галузей та ін.);

– інституційної (відображення цілей «зеленого» розвитку у стратегії регіонального розвитку та програмних документах; питома вага екологічно орієнтованих громадських проєктів та ініціатив у загальній кількості здійснених заходів; питома вага «зелених» проєктів, профінансованих зі спеціального фонду обласного бюджету; умови фінансування та підтримки екологічних інновацій; вплив інноваційних процесів на економіку країни – соціально-економічні наслідки екоінновацій; проведення міжнародних зіставлень із європейськими країнами та ін.)

Зважаючи на стан розвитку інноваційної складової, зокрема її потенціалу у реалізації «зелених» трансформацій економіки регіонального господарського комплексу, відповідних змін повинні набути стратегії регіонального розвитку. Поділ регіонів за рівнем екоінноваційного потенціалу може бути здійснений на основі зіставлення інтегральної оцінки рівня розвитку ЕППР конкретного регіону з середніми значеннями у межах країни.

Регіони з низьким рівнем ЕППР у визначенні стратегічних пріоритетів, цілей розвитку господарського комплексу регіону та заходів із їх досягнення можуть застосовувати стратегію адаптації інноваційних процесів до цілей «зеленої» економіки. Така стратегія розвитку регіону орієнтується на випереджаючі темпи економічного зростання за рахунок інновацій, які, втім, не належать до групи екологічних (через відсутність можливостей для їх розроблення та реалізації). Стратегічні цілі у сфері природокористування формулюються як недопущення зростання інтегрального екодеструктивного впливу виробничих процесів на одиницю суспільного сукупного продукту. В екологічній політиці підприємства приватного сектору орієнтуються на усунення наслідків забруднення. Діяльність органів влади спрямовується на формування умов для залучення зовнішніх технологій, міжрегіонального трансферу технологій, розвиток проєктів фінансової та методологічної підтримки інноваційного розвитку (проєкти міжнародної технічної допомоги), удосконалення освітньої системи та сприяння розвитку науково-дослідних установ. Пріоритетними сферами бюджетного інвестування повинні стати природоохоронні галузі та сприяння розвитку громадянського суспільства. Зрештою, реалізація цієї стратегії у середньо- та довгостроковому періоді повинна сприяти формуванню достатнього фінансового ресурсу, а також створенню умов для підвищення ЕППР.

Регіони із середнім рівнем ЕППР можуть обрати стратегію розвитку «зелених» моделей виробництва та споживання в окремих, найбільш конкурентоспроможних

галузях через стимулювання екоінноваційної діяльності бізнес-одиниць із боку регіональної влади, шляхом фінансування на засадах державно-приватного партнерства проектів, що мають міжгалузевий характер та уособлюють найбільш важливі екологічні проблеми регіону (поводження з відходами, оновлення систем та мереж житлово-комунального господарства, озеленення територій, оновлення транспортного парку та ін.), надання пільг зі сплати місцевих податків та зборів, податку на землю, передання для здійснення господарської діяльності майна, що перебуває у власності комунальної громади на пільгових засадах, та ін. Результатом реалізації цієї стратегії є сприяння більшому розширенню екологічних інновацій у господарській сфері, забезпечення інвестиційної привабливості регіону, підвищення його конкурентоспроможності, посилення рівня розвитку складових ЕППР.

Для регіонів із високим ЕППР стратегія регіонального розвитку може бути сформульована як стратегія «зеленого», сталого розвитку регіону. Для цієї стратегії характерним є орієнтованість розвитку всіх галузей на впровадження радикальних екоінновацій: чистих та енергозберігаючих технологій, нових бізнес-моделей, що забезпечують дематеріалізацію економічного розвитку. При цьому передбачається спрямованість зусиль на формування нових «зелених» ринків, галузей та бізнес-моделей та поширення екоінновацій на всі регіони країни через процеси міжрегіональної взаємодії та співпраці.

Як зазначалося раніше, трансформація інституційного регулювання вимагає й відповідної інноваційної зміни щодо принципів його організації. Ці зміни, на наш погляд, повинні охоплювати:

- децентралізацію владних повноважень та фінансового регулювання, зниження рівня корумпованості, а також підвищення якості державного управління та відповідних документів у системі «влада вищого рівня – регіональна влада»;
- упровадження партнерської моделі співпраці, побудованої на довірі до владних інститутів, забезпечення прозорості прийняття рішень щодо розвитку регіону та окремих сфер, підвищення інформаційної відкритості та інформативності регіональних інформаційних ресурсів у системі «влада-бізнес»;
- сприяння розвитку громадських ініціатив, упровадження соціальних (громадських, «grassroots» [17]) інновацій, забезпечення повноцінного доступу до адміністративних та соціальних послуг у системі «влада-громада».

Висновки і перспективи подальших наукових розробок. Реалізація євроінтеграційних прагнень та участь України у світових господарських процесах на паритетних засадах зумовлюють, виходячи з наявного комплексу соціо-еколого-економічних проблем вітчизняного суспільства, надзвичайну важливість реалізації системи заходів, спрямованих на забезпечення «озеленення» вітчизняної економічної системи. Ключовим фактором ефективної реалізації цих процесів є забезпечення інноваційної моделі розвитку на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць (регіонів). Це вимагає інноваційної трансформації як змісту регіональної політики щодо регулювання інноваційних процесів, так і організаційних форм її реалізації.

Зважаючи на інноваційний характер концепції «зеленої» економіки, під час формулювання та реалізації відповідних стратегій регіонального розвитку слід виходити з найголовніших проблем розвитку регіону та потенціалу реалізації екологічно-орієнтованих інновацій, здатних забезпечити їх ефективне вирішення. Залежно від рівня розвитку екоінноваційного потенціалу як стратегія регіонального

розвитку може бути обрана стратегія адаптації інноваційних процесів до цілей «зеленої» економіки; стратегія розвитку «зелених» моделей виробництва та споживання в окремих галузях регіонального господарського комплексу, стратегія «зеленого», сталого розвитку регіону.

Сучасний стан розвитку інноваційних процесів в Україні свідчить про те, що регіони України та країна в цілому знаходяться в групі з низьким інноваційним та ще меншим рівнем розвитку екоінноваційного потенціалу, що й підтверджується відповідними оцінками [3; 9]. За таких умов пріоритетом регіональної політики повинно стати акумулювання та спрямування фінансових ресурсів на розвиток галузей природоохоронного призначення, розроблення стимулів для залучення приватних інвестицій у ці потенційно високоприбуткові галузі.

У контексті адміністративно-територіальної реформи та децентралізації влади необхідно відзначити також необхідність інноваційної зміни організаційних форм реалізації інституційного впливу через впровадження партнерської моделі організації взаємодії з бізнесом та громадою, сприяння розвитку громадських інновацій у суспільно значущих сферах розвитку регіону.

Література

1. *Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року* : Закон України від 21.12.2010 № 2818-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.
2. *Галушкіна, Т. П.* Національна політика “зеленого” зростання в Україні / Т. П. Галушкіна, Л. О. Мусіна, Н. І. Хумарова ; Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України. – Одеса, 2012. – 271 с.
3. *Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2013* [Текст] / [Т. Бойко, І. Гончаренко, Н. Дмитрюк, В. Коваленко та ін.]. – Україна : Фонд «Ефективне управління», 2013. – 232 с.
4. *Ілляшенко, С. М.* Аналіз ринкових можливостей і потенціалу інноваційного розвитку організації на базі екологічних інновацій [Текст] / С. М. Ілляшенко // Менеджмент і маркетинг інновацій. – 2012. – № 3. – С. 229–241.
5. *Мартієнко, А. І.* Екологічні інновації в регіональній інноваційній системі [Електронний ресурс] / А. І. Мартієнко, С. А. Бондаренко // Ефективна економіка. – 2015. – № 8. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4232>.
6. *Мельник, Л. Г.* Ефективність використання природно-ресурсного потенціалу України та передумови формування “зеленої” економіки [Електронний ресурс] / Л. Г. Мельник, О. В. Кубатко // Вісн. соц.-екон. досліджень : зб. наук. праць. – Одеса, 2013. – № 3, Ч. 2. – С. 169–174. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsed_2013_3\(2\)_27.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsed_2013_3(2)_27.pdf).
7. *Потапенко, В. Г.* Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах “зеленої економіки” : монографія [Текст] / В. Г. Потапенко ; Нац. ін-т стратегіч. досліджень. – Київ : НІСД, 2012. – 359 с.
8. *Прокопенко, О. В.* Концепції екологізації інноваційної діяльності : випереджуючий розвиток суспільної мотивації їх реалізації порівняно з мотивацією підприємств [Текст] / О. В. Прокопенко // Энергосбережение. Энергетика. Энергоаудит. – 2010. – № 2. – С. 37–53.
9. *Статистичний щорічник України за 2014 р.* [Текст] / за ред. І. М. Жук. – К. : Державна служба статистики, 2015. – 586 с.
10. *Федулова, Л. І.* Організаційні механізми формування результативної регіональної інноваційної системи [Текст] / Л. І. Федулова // Регіональна політика та місцеве самоврядування. – 2009. – № 4 (13). – С. 157–165.
11. *Чмир, О. С.* Розроблення Концепції державної політики розвитку «зеленої» економіки в Україні : матеріали доповіді [Електронний ресурс] / О. С. Чмир // Науково-дослідний економічний інститут Мінекономрозвитку України. – К., 2013. – Режим доступу : ndei.me.gov.ua/pdf/PRZ27_2013.pdf.

**I. I. Коблянська. Інновації як основа стратегії
регіонального розвитку в умовах переходу до «зеленої» економіки**

12. Шкарупа, О. В. Управління екологічною модернізацією соціально-економічного розвитку регіону [Текст] / О. В. Шкарупа // Економічний часопис – XXI. – 2015. – № 7–8 (2). – С. 57–60.
13. Allen, C. A guidebook to the Green Economy. Issue 3: exploring green economy policies and international experience with national strategies [Electronic resource] / Cameron Allen // UNDESA, Division for Sustainable Development, November 2012. – 65 p. – Accessed mode : <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/738GE%20Publication.pdf>.
14. Europe in transition: Paving the way to a green economy through eco-innovation [Electronic resource] // Eco-Innovation Observatory. Funded by the European Commission, DG Environment, Brussels, 2013. – Accessed mode : wupperinst.org/en/info/details/wi/a/s/ad/2104.
15. Green economy in action: articles and excerpts that illustrate green economy and sustainable development efforts [Electronic resource] // UNDP, august 2012. – 59 p. – Accessed mode : www.un.org/.../green_economy_in_action_eng.
16. Kemp, R., Measuring eco-innovation: Final report MEI project about measuring eco-innovation DG Research of the European Commission (Call FP6-2005-SSP-5A, Area B, 1.6, Task 1) [Electronic resource] / R. Kemp, P. Pearson // UM-MERIT, 2007. – Accessed mode : <https://search.oecd.org/env/consumption-innovation/43960830.pdf>.
17. Seyfang, G. Grassroots innovations for sustainable development: towards a new research and policy agenda / Gill Seyfang, Adrian Smith [Text] // Environmental politics. – 2007. – Vol. 16, No. 4. – P. 584–603.
18. Tamanini, J. Measuring National Performance in the Green Economy 4th Edition [Electronic resource] / Jeremy Tamanini // The global green economy index GGEI 2014, October 2014, Dual Citizen LLC. – Accessed mode : www.dualcitizeninc.com.

Отримано 08.11.2015 р.

**Инновации как основа стратегии регионального развития
в условиях перехода к «зеленой» экономике**

Инна Игоревна Коблянская*

* кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики,
Сумский национальный аграрный университет,
ул. Г. Кондратьева, 160, г. Сумы, 40021, Украина,
тел.: 00-38-050-1966431, e-mail: koblyanska@mail.ru

В статье с позиций содержания концепции «зелёной» экономики и экоиноваций сделан вывод о необходимости формирования региональной инновационной системы, ориентированной на достижение целей «зелёного» развития региона. Подчёркивается необходимость определения векторов стратегического развития региона на основе определения важнейших социо-эколого-экономических проблем развития региона и оценки его потенциала реализовать экоиноваций. Определены направления диагностики экоиновационного потенциала региона на основе оценки экологичности его составляющих: рыночной, научной, производственно-инфраструктурной, институциональной. В зависимости от уровня развития потенциала реализации экологически-ориентированных инноваций в регионе (низкий, средний, высокий) предложено использовать такие стратегии регионального развития: адаптации инновационных процессов к условиям «зелёной» экономики; развития моделей «зелёного» производства и потребления в отдельных отраслях регионального хозяйственного комплекса; стратегию «зелёного» устойчивого развития региона. Подчёркивается необходимость изменения организационной формы реализации процессов институционального регулирования инновационной деятельности: формирование партнёрской модели взаимодействия с бизнесом, а также содействие развитию социальных инноваций в наиболее значимых сферах общественного развития.

Ключевые слова: инновация, эко-инновация, зелёная экономика, стратегия регионального развития.

**Innovations as the Basis of Regional Development Strategy
in the Context of Transition to “Green” Economy**

INNA I. KOBLIANSKA*

**C.Sc (Economics), Associate Professor,
Department of Economics,
Sumy National Agrarian University,
H. Kondratiev Street, 160, Sumy, 40021, Ukraine,
phone: 00-38-050-1966431, e-mail: koblyanska@mail.ru*

Manuscript received 8 November 2015.

In the article, from the standpoint of the content of the concept of "green" economy and eco-innovation, it is concluded the need to create regional innovation system focused on achieving the goals of the green development of the region. It is emphasized the need to define a strategic vector of development of the region basing on the determination of the most important socio-ecological-economic problems of the region and assessment of its capacity to implement eco-innovations. There are proposed the directions of diagnostic of eco-innovation potential of the region based on assessment of environmental friendliness of its components: market, research, production and infrastructure, institutional. Depending on the level of capacity to implement environmentally-oriented innovation in the region (low, medium, high) it is proposed to use such strategies of regional development: adaptation of innovative processes in terms of "green" economy; the development of models of "green" production and consumption in some sectors of the regional economic complex; the strategy of "green" sustainable development of the region. The necessity of changing the organizational forms of realization of the process of institutional management of innovations: the formation of the partnership model of interaction with the business, as well as the promotion of grassroots innovation in the most important areas of social development.

Keywords: innovation, eco-innovation, the green economy, regional development strategy.

JEL Codes: L83, L22, M10

References: 18

Language of the article: Ukrainian

References

1. About Main Bases (Strategy) of State Environmental Policy of Ukraine to 2020 year (Law of Ukraine). (2010), <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>. (In Ukrainian)
2. Galushkina, T. P., Musina, L. O. & Humarova, N. I. (2012). *National policy of “Green” growth in Ukraine*, Odesa, Instytut problem rynku ta ekonomiko-ekologichnyh doslidzhen NAN Ukrainy. (In Ukrainian)
3. Boiko, T., Goncharenko, I., Dmytryuk, N., & Kovalenko, V. (Eds.) (2013). *Report About Competitiveness of Regions of Ukraine*, Kyiv, Efektyvne upravlinnia.
4. Ilyashenko, S. M. (2012). “Analysis of market opportunities and organization potential of innovative development on basis of ecological innovation,” *Menedzhment i marketynh innovacii*, 3, 229–241. (In Ukrainian)
5. Martiyenko, A. I. Bondarenko, S. A. (2015). “Environmental Innovations in the Regional Innovation System,” *Efektyvna ekonomika*, 8, <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4232>. (In Ukrainian)

**I. I. Коблянська. Інновації як основа стратегії
регіонального розвитку в умовах переходу до «зеленої» економіки**

6. Melnyk, L. H., Kubatko, O. V. (2013). "Efficiency of use of nature-resource potential of Ukraine and the predictions of "green" economy forming," *Visnyk socialno-ekonomichnyh doslidzhen: zbirnyk naukovuh prac*, 3, Ch. 2, 169–174, [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsed_2013_3\(2\)_27.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsed_2013_3(2)_27.pdf). (In Ukrainian)
7. Potapenko, V. G. (2012). *Strategic priorities of safe development of Ukraine on the bases of "green economy"*, Kyiv, Nacionalnyi instytut stratehichnyh doslidzhen. (In Ukrainian)
8. Prokopenko, O. V. (2010). "Concepts of Innovative Activity Ecologization: Advancing Development of Their Public Motivation Realization in Comparison with Enterprises Motivation," *Enerhosberezhennia. Enerhetika. Enerhoaudyt*, 2, 37–53. (In Ukrainian)
9. Zhuk, I. M. (Eds.). (2015). *Statistical Yearbook of Ukraine in 2014*, Kyiv, The information publishing Centre of the State Statistical Committee of Ukraine. (In Ukrainian)
10. Fedulova, L. I. (2009). "Organizational Mechanisms of Forming of Resultative Regional Innovation System," *Rehionalna polityka ta misceve samovriadvannia*, 4 (13), 157–165. (In Ukrainian)
11. Chmyr, O. S. (2013). *The development of Concept of State Policy of "Green" Economy Development of Ukraine*. Report, Kyiv, Scientific Research Economic Institute of Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, ndei.me.gov.ua/pdf/PRZ27_2013.pdf. (In Ukrainian)
12. Shkarupa, O. V. (2015). "Management of region's social and economic development environmental modernization," *Ekonomichni chasopysy-XXI*, 7–8 (2), 57–60. (In Ukrainian)
13. Allen, C. (2012). A guidebook to the Green Economy. Issue 3: exploring green economy policies and international experience with national strategies, UNDESA, Division for Sustainable Development, <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/738GE%20Publication.pdf>. (In English)
14. Europe in transition: Paving the way to a green economy through eco-innovation. (2013). Brussels. Eco-Innovation Observatory. Funded by the European Commission, DG Environment, wupperinst.org/en/info/details/wi/a/s/ad/2104 (In English)
15. Green economy in action: articles and excerpts that illustrate green economy and sustainable development efforts. (2012). UNDP, www.un.org/.../green_economy_in_action_eng... (In English)
16. Kemp, R. & Pearson, P. (2007). Measuring eco-innovation. Final report MEI project about measuring eco-innovation DG Research of the European Commission (Call FP6-2005-SSP-5A, Area B, 1.6, Task 1). UM-MERIT, <https://search.oecd.org/env/consumption-innovation/43960830.pdf>. (In English)
17. Seyfang, G. & Smith, A. (2007). "Grassroots innovations for sustainable development: towards a new research and policy agenda," *Environmental politics*, 16, 4, 584–603. (In English)
18. Tamanini, J. (2014). Measuring National Performance in the Green Economy 4th Edition. The global green economy index GGEI 2014, Dual Citizen LLC, www.dualcitizeninc.com. (In English)